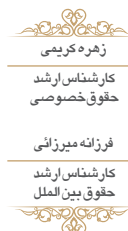

قانون تأسیس بورس اوراق بهادار به عنوان اولین سند قانونی در راستای نظام‌مند کردن بازار سرمایه در ۱۳۴۵/۰۴/۲۷ تصویب شد. با تصویب این قانون، بازار سرمایه با ساختاری متشکل از ۴ رکن یعنی شورای بورس، هیات پذیرش اوراق بهادار، سازمان کارگزاران بورس و هیات داوری بورس شروع به فعالیت کرد. پس از سپری شدن ۴ دهه از عملکرد بازار، قانونگذار بنا بر ضرورت‌های اقتصادی جامعه شکل جدیدی از فرایند فعالیت در بازار سرمایه را در قانون بازار اوراق بهادار مصوب آذر ماه ۱۳۸۴ پیش‌بینی کرد که در آن نگرش نوینی نسبت به ارکان ناظر و بازوهای اجرایی بازار قابل مشاهده است. مهمترین ویژگی قانون مزبور تفکیک نهاد ناظر (شورای عالی بورس و اوراق بهادار و سازمان بورس و اوراق بهادار) از نهاد اجرایی (بورس‌ها) است.

گستره ناهنجاری‌های بازار سرمایه

از آنجا که حکومت نظم بر فعالیت اشخاص لازمه تحقق و استمرار پویایی و شفافیت بازار سرمایه است، ضرورت پیش‌بینی و شکل‌گیری مراجع صالحی توسط مقنن یا به عرصه وجود می‌گذارد تا در صورت نقض قوانین یا پیدایش اختلاف میان اشخاص فعال در بازار سرمایه، نظم را به بازار سرمایه بازگردانده و ناهنجاری‌ها را مرتفع کند. بر اساس یک تقسیم‌بندی، ناهنجاری‌های بازار سرمایه به سه دسته اختلافات، تخلفات و جرائم تقسیم می‌شود. با عنایت به اینکه هدف از نگارش این مقاله بررسی مقایسه‌ای نحوه رسیدگی به ناهنجاری‌های بازار سرمایه

در قانون تأسیس با قانون اخیرالتصویب است، لازم است در ابتدا به تفکیک نحوه رسیدگی به ناهنجاری‌های بازار سرمایه در قانون تأسیس و سپس نحوه و مرجع رسیدگی در قانون بازار ۸۴ مورد بررسی قرار گیرد. اما مقدماتاً در راستای تنویر موضوع بحث، تعاریف مربوط به واژگان اختلاف، تخلف و جرم حائز اهمیت است: **■ اختلاف عبارت است از تعارض یا تقابل دو ادعا یا دو حق یا عدم ایفای تعهد توسط متعهد که منجر به طرح دعوی حقوقی مبنی بر مطالبه مورد تعهد، مال یا موضوعی شود. ضمانت اجرای اختلاف صدور حکم به جبران خسارت و ضرر و زیان (مسئولیت مدنی) با رد دعوی خواهان است.**

■ تخلف هرگونه فعل یا ترک فعلی است که منجر به نقض قوانین و مقررات تشکیل‌دهنده خودانتظام گردد و ضمانت اجرای انضباطی و اداری همچون تذکر کتبی و درج در پرونده و... بدنبال دارد.

■ جرم هرگونه فعل یا ترک فعلی است که نقض قوانین جزایی بوده و ضمانت اجرای کیفری همچون حبس و جزای نقدی برای مرتکب به دنبال دارد.

قانون تأسیس بورس اوراق بهادار مصوب ۴۵

با توجه به ماده ۲ قانون ارکان بورس عبارتند از شورای بورس، هیات پذیرش اوراق بهادار، سازمان کارگزاران بورس و هیات داوری بورس. شورای بورس وظایفی از جمله تصویب آیین‌نامه‌ها و مقررات لازم، نظارت بر اجرای قانون و تجدیدنظر نسبت به تصمیمات هیات مدیره و هیات پذیرش را بر عهده

در یک بررسی تحلیلی صورت گرفت؛

مقایسه نحوه رسیدگی به تخلفات کارگزاران در قانون تأسیس بورس و قانون بازار اوراق بهادار

اجرای فعل ارتكابی دسته‌بندی کرده بود. گرچه ذکر تخلفات کارگزار و احصاء دقیق مصادیق تخلف ارتكابی از ناحیه کارگزار می‌توانست دید روشن و دقیقی از مفهوم تخلف به مراجع و به خصوص کارگزار بدهد، لیکن شمارش این اعمال به شکل حصری تالی فاسدی نیز به همراه داشت. بدین توضیح که چنانچه تخلفات صورت گرفته از ناحیه کارگزار که منجر به ورود خسارت می‌گردید، از موارد احصاء شده به شمار نمی‌آمد، سهامدار می‌توانست با اثبات تقصیر و ایراد خسارت، تنها به طرح دعوی مسئولیت مدنی بپردازد.

مطابق ماده ۱ آیین‌نامه رسیدگی به تخلفات کارگزاری تذکرات و مجازات‌های کارگزاران در ۴ گروه تقسیم‌بندی شده است: (۱) تذکر کتبی بدون درج در پرونده کارگزار، (۲) اخطار کتبی و درج آن در پرونده کارگزار، (۳) تعلیق برای مدت معین و (۴) لغو پروانه کارگزاری.

نکته‌ای که در خصوص این ماده حائز اهمیت به نظر می‌رسد، مسامحه یا اشتباهی است که در کاربرد عبارت فصل یک آیین‌نامه یعنی «انواع تذکرات و مجازات‌ها» صورت پذیرفته است. درحالی‌که عنوان آیین‌نامه «رسیدگی به تخلفات کارگزاری» نامیده شده است، کاربرد واژه «مجازات» که ویژه جرائم است، در کنار «تذکرات» و درحالی‌که آیین‌نامه به مبحث تخلفات اختصاص دارد، صحیح به نظر نمی‌رسد.

ارجاع تخلفات به دبیرخانه هیات مدیره سازمان کارگزاران یا از طریق خود سازمان صورت می‌پذیرد که وظیفه نظارت بر حسن انجام تعهدات کارگزاران را بر عهده دارد و یا کارگزاران یا سایر افراد تخلفات ارتكابی را در هیات مدیره مطرح می‌نمایند.

مطابق ماده ۴ آیین‌نامه رسیدگی به تخلفات کارگزاری، هیات مدیره موظف است تا پس از مطالعه پرونده و انجام بررسی‌های لازم موارد تخلف را بطور کتبی به کارگزار مربوطه ابلاغ کند و مهلتی ۱۰ روزه را برای دریافت نظرات کارگزار مورد شکایت منظور دارد. این مهلت در صورت درخواست کارگزار به منظور ارائه دلایل و مدارک به مدت ۱۰ روز قابل تمدید است. عدم تقدیم دفاعیه کارگزار مورد شکایت در مهلت مقرر، موجب تأخیر در رسیدگی و صدور رأی نمی‌شده است. رأی هیات مدیره مستندل و مستند و در عین حال مشتمل بر شرح تخلفات کارگزار بوده است.

با توجه به تبصره ۲ ماده ۸ آیین‌نامه مذکور مجازات‌های تعلیق یا اخراج کارگزار باید به اطلاع شورای بورس می‌رسید. آراء صادره از سوی هیات مدیره پس از ابلاغ به کارگزار قطعی بود مگر در خصوص تعلیق موقت و لغو پروانه کارگزاری که پس از ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ رأی در شورای بورس قابلیت اعتراض داشته است. اجرای احکام هیات مدیره سازمان بر عهده ادارات و دوایر اجرای ثبت گذاشته شده بود. در نهایت، تغییرات این آیین‌نامه در سال ۸۲ نهائی گردید. قانون تأسیس با تدوین قانون بازار در سال ۸۴ ملغی شد و این آیین‌نامه نیز با تدوین قانون جدید بازار در مواردی که با قانون اخیرالتصویب در تعارض بود، به طور ضمنی نسخ شد.

ج. جرائم

مطابق مواد ۲۹-۲۶ قانون تأسیس در مواردی ممکن است کارگزار مورد تعقیب جزایی قرار گیرد. به عنوان مثال در صورتی که کارگزار معاملات را خارج از جلسات رسمی انجام دهد، دستور مربوط به معامله را به تأخیر اندازد یا وجوهی را که برای معامله به وی سپرده شده به نفع خود یا دیگری مورد استفاده قرار دهد و... مجرم و تحت تعقیب کیفری قرار می‌گیرد. رسیدگی به جرائم کارگزاران بر اساس قواعد و مقررات عمومی بر عهده دادگاه‌های کیفری صالح به رسیدگی است.

قانون بازار اوراق بهادار مصوب ۸۴

در قانون بازار مصوب ۸۴ ارکان بازار نسبت به قانون سابق بطور کلی تغییر

داشت. اخذ تصمیم نسبت به رد یا قبول اوراق بهادار در بورس یا حذف آن در زمره وظایف هیات پذیرش به شمار می‌رفت. سازمان کارگزاران بورس با شخصیت حقوقی مستقل به وسیله هیات مدیره خود اداره امور بورس، نمایندگی سازمان در کلیه مراجع، رسیدگی به درخواست متقاضیان کارگزاری، تنظیم و اعلان فهرست نرخ‌های اوراق بهادار، نظارت بر حسن انجام تعهدات کارگزاران، رفع اختلافات حرفه‌ای کارگزاران و تأمین انتظامات بورس و اخذ تصمیمات انضباطی را بر عهده داشت. در نهایت هیات داوری بورس به اختلافات کارگزاران و خریداران و فروشندگان که منحصراً از معاملات بورس نشأت می‌گرفت، رسیدگی می‌کرد.

با ملحوظ نظر قراردادن وظایف هر یک از ارکان بازار سرمایه در قانون تأسیس، ذیلاً مرجع و نحوه رسیدگی به ناهنجاری‌های بازار سرمایه را مورد بحث قرار می‌دهیم.

الف. اختلافات

مطابق بندهای ۵ و ۶ ماده ۱۰ قانون هیات مدیره بورس «نظارت بر حسن اجرای تعهدات کارگزاران بورس نسبت به یکدیگر و اشخاص ثالث» و «رفع اختلافات حرفه‌ای کارگزاران در بورس و رسیدگی و اتخاذ تصمیم نسبت به تخلفات آنان از مقررات بورس» را بر عهده دارد. علاوه بر این اتخاذ تصمیمات

انضباطی نسبت به کارگزاران و کارکنان بورس و سایر کسانی که در بورس رفت و آمد می‌کنند، طبق آیین‌نامه مربوطه با هیات مدیره خواهد بود. تصمیمات اتخاذ شده در هیات مدیره (چه در حوزه تخلفات و چه در خصوص اختلافات) از جانب شورای بورس قابل تجدیدنظرخواهی است. (بند ۴ ماده ۴ قانون)

مطابق ماده ۱۷ «هیات داوری بورس که بطور دائم تشکیل می‌شود، به اختلافات میان کارگزاران با یکدیگر و اختلافات بین فروشندگان یا خریداران یا کارگزاران که از معاملات در بورس ناشی می‌شود، رسیدگی می‌کند».

مطابق ماده ۱۸ قانون تأسیس هر یک از طرفین اختلاف می‌توانند موضوع درخواست خود را به اطلاع هیات داوری رسانده و تقاضای صدور رأی نمایند. هیات داوری مطابق قانون باید در همان جلسه به موضوع رسیدگی کرده و رأی صادر کند و در صورتی که این امر میسر نباشد، رأی هیات داوری می‌بایست ظرف حداکثر ۳ روز صادر گردد. رأی صادره لازم‌الاجرا بوده و اداره ثبت اسناد مطابق با مقررات راجع به اسناد رسمی موظف به اجرای آن است.

پرسشی که از تداق در بند ۶ ماده ۱۰ و ماده ۱۷ به ذهن متبادر می‌شود، عبارت است از اینکه رسیدگی به اختلافات در چه مواردی بر عهده هیات مدیره و در چه مواردی قابل رسیدگی در هیات داوری است؟ امعان نظر به ماده ۱۳ آیین‌نامه اجرایی سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار مصوب ۴۶/۰۷/۱۶ بدین پرسش پاسخ می‌دهد. مستفاد از ماده یاد شده مکلفند تا اختلافات میان خود را به جای هیات داوری، در ابتدا در هیات مدیره بورس مطرح نمایند. طرح دعوی در هیات مدیره بورس از تکالیف کارگزاران و در نتیجه مرحله مقدماتی طرح و پذیرش دعاوی کارگزاران در هیات داوری محسوب می‌گردد. حل و فصل اختلافات در هیات مدیره سازمان کارگزاران از طریق مذاکره صورت پذیرفته و در صورت عدم حصول سازش هیات داوری ملزم به رسیدگی و صدور رأی مقتضی است.

ب. تخلفات

مطابق ماده ۲۳ آیین‌نامه اجرایی سازمان کارگزاران، هرگونه نقض مقررات آیین‌نامه مذکور تخلف محسوب شده و مرجع رسیدگی به این تخلفات هیات مدیره سازمان خواهد بود. به علاوه مصادیق تخلفات کارگزاران مطابق فصل دوم آیین‌نامه رسیدگی به تخلفات کارگزاری در آخرین تغییر در سال ۸۲ احصاء گشته بود. این آیین‌نامه تمامی تخلفات کارگزار را با توجه به ضمانت

یافته است. در ساختار جدید بازار سرمایه از ارکان ناظر بازار سرمایه (شورای عالی بورس و اوراق بهادار و سازمان بورس و اوراق بهادار) و اشخاص تحت نظارت (تشکل‌های خودانتظام و نهادهای مالی) صحبت به میان آمده است. تشکل‌های خودانتظام متشکل از (بورس‌ها، فرابورس، کانون‌ها و شرکت سپرده‌گذاری مرکزی و تسویه وجوه) و نهادهای مالی دربرگیرنده (کارگزاران، معامله‌گران، بازارگردانان، مشاوران سرمایه‌گذاری، مؤسسات رتبه‌بندی، صندوق‌های سرمایه‌گذاری، شرکت‌های پردازش اطلاعات مالی، تأمین سرمایه، صندوق بازنشستگی، شرکت سپرده‌گذاری، سبدگردان‌ها و شرکت‌های هلدینگ) هستند. چنانکه پیش از این نیز اشاره شد، نکته قابل اهمیت در ساختار جدید بازار سرمایه، تفکیک به عمل آمده میان ارکان ناظر و بازوان اجرایی بازار است. در ادامه چگونگی رسیدگی به ناهنجاری‌های بازار و مرجع مربوطه را با امعان‌نظر به ساختار جدید بازار سرمایه را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهیم:

الف. اختلافات

بر اساس ماده ۳۶ قانون بازار «اختلافات بین کارگزاران، بازارگردانان، کارگزار/معامله‌گران، مشاوران سرمایه‌گذاری، ناشران، سرمایه‌گذاران و سایر اشخاص ذی‌ربط ناشی از فعالیت حرفه‌ای آن‌ها، در صورت عدم سازش در کانون‌ها توسط هیأت داوری رسیدگی می‌شود.» ماده ۲ دستورالعمل کمیته سازش کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار نیز در راستای تکمیل مفاد ماده فوق مقرر می‌دارد: «به منظور ایجاد سازش در اختلافات ناشی از فعالیت حرفه‌ای کارگزاران، کارگزار/معامله‌گران، بازارگردانان که بین آنها یا یکدیگر یا با سایر اشخاص به وجود می‌آید، کمیته‌ای تحت عنوان کمیته سازش در کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار (که از این پس کانون نامیده می‌شود) تشکیل می‌گردد.»

مستطبت از مواد بالا نهادهای حل اختلاف در بازار سرمایه عبارتند از:

۱) کمیته سازش کانون کارگزاران بورس و اوراق بهادار، ۲) هیأت داوری. کمیته سازش چنان‌که از نام آن پیداست، سعی در سازش دارد و رأی صادر نمی‌کند. حصول سازش با اعلام رضایت طرفین امکان‌پذیر است و کمیته حق تحمیل سازش را ندارد. لذا نتیجه رسیدگی کمیته سازش به دو صورت است:

۱) حصول سازش

۲) صدور گواهی عدم امکان سازش. با صدور گواهی اخیرالذکر پرونده به هیأت داوری با شرایط تعیینی ماده ۳۷ قانون بازار ارسال می‌شود.

به بیان دیگر صدور گواهی عدم امکان سازش از سوی کمیته، لازمه و مقدمه طرح موضوع اختلاف در هیأت داوری و متعاقباً رسیدگی ماهوی نهاد مزبور است. آراء صادر شده از سوی هیأت داوری قطعی و لازم‌الاجراست و اجرای آن به عهده اداره‌ها و دوائر اجرای ثبت اسناد و املاک است.

از جمله انتقادات وارد بر فرایند رسیدگی به اختلافات، مقرر به مربوط به هزینه دادرسی در این دو نهاد است. هزینه دادرسی کمیته سازش یک هزارم مبلغ خواسته است. در حالی که هزینه دادرسی در هیأت داوری تا یک میلیون تومان مبلغ مورد اختلاف (خواسته)، صد هزار تومان نسبت به مازاد یک میلیون تومان، ۱/۵ درصد از مبلغ خواسته تا سقف ۵ میلیون تومان است.

مقایسه‌ای اجمالی در برآورد هزینه دادرسی در این دو نهاد بیانگر این است که حداکثر هزینه دادرسی در هیأت داوری از ۵ میلیون تومان تجاوز نخواهد کرد، حال آنکه هزینه دادرسی در کمیته سازش - علیرغم رسیدگی شکلی این نهاد و اجتناب از ورود به ماهیت موضوع اختلاف - ممکن است چندین برابر هیأت داوری باشد!

لزم رسیدگی بدوی کمیته سازش و ملاً رسیدگی ثانوی هیأت داوری به موضوع اختلافات بدون استثناء و مطلق باقی نمانده است، زیرا ماده ۴۳ قانون بازار اوراق بهادار مقرر می‌دارد:

«ناشر، شرکت تأمین سرمایه، حسابرس، ارزش‌یابان و مشاوران حقوقی ناشر مسئول جبران خسارات وارده به سرمایه‌گذارانی هستند که در اثر قصور، تقصیر، تخلف و یا به دلیل ارائه اطلاعات ناقص و خلاف واقع در عرضه اولیه که ناشی از فعل یا ترک فعل آن‌ها باشد، متضرر گردیده‌اند.

تیسره: خسارت دیدگان موضوع این ماده می‌توانند حداکثر ظرف مدت یک

سال پس از تاریخ کشف تخلف به هیأت مدیره بورس یا هیأت داوری شکایت کنند، مشروط بر این که بیش از سه سال از عرضه عمومی توسط ناشر نگذشته باشد.» مقرر ذکر شده در بالا مؤید این استنباط است که در خصوص جبران خسارات وارده به سرمایه‌گذاران در عرضه‌های اولیه، رسیدگی شکلی کمیته سازش محلی از اعراب نداشته و هیأت داوری در ابتدا وارد رسیدگی ماهوی می‌شود.

ب. تخلفات

مطابق ماده ۳۵ قانون بازار رسیدگی به تخلفات انضباطی کارگزاران، کارگزاران/معامله‌گران، بازارگردانان، ناشران و اعضاء بورس‌ها (غیر از هیأت مدیره) با هیأت مدیره بورس است. رأی صادره قابل تجدیدنظرخواهی در سازمان بوده و رأی صادره از سوی سازمان قطعی و لازم‌الاجرا است.

در اجرای ماده ۳۵، هیأت مدیره بورس‌ها موظفند تا مطابق مقررات آیین‌نامه مربوطه و دستورالعمل ابلاغی سازمان به تخلفات اشخاص مذکور رسیدگی کند. بر طبق ماده ۱۷ آیین‌نامه اجرایی قانون بازار، یک نسخه از آراء صادر شده در مورد تخلفات انضباطی باید حداکثر ظرف ۳ روز پس از صدور به سازمان ارسال شود. در اجرای ماده ۳۵ قانون بازار و مواد ۱۷ و ۱۸ آیین‌نامه اجرایی، دستورالعمل مربوطه در تاریخ ۱۳۸۷/۰۱/۲۰ به تصویب هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسید. علاوه بر دستورالعمل مارالذکر، ماده ۱۸ آیین‌نامه اجرایی قانون بازار مقرر می‌دارد که رسیدگی به تخلفات مدیرعامل و هیأت مدیره بورس‌ها و ارکان سایر تشکل‌های خودانتظام در صلاحیت هیأت مدیره سازمان خواهد بود. در اجرای این ماده دستورالعملی به منظور رسیدگی به تخلفات مدیران عامل، مدیران ارشد، اعضاء هیأت مدیره بورس‌ها و ارکان سایر تشکل‌های خودانتظام به تصویب شورای عالی بورس رسید.

مطابق دستورالعمل یادشده در بالا، تخلفات و تنبیهات متناسب با آنها تعریف شد. هیأت رسیدگی به تخلفات به عنوان مرجع بدوی جهت صدور رأی مقرر شد و رأی صادره ظرف ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ، قابل تجدیدنظرخواهی در هیأت مدیره سازمان است.

با تصویب «دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اشخاص موضوع ماده ۳۵ قانون بازار» در سال ۸۷، نظم نوینی در رسیدگی به تخلفات در بازار سرمایه ایجاد شد. مطابق این دستورالعمل تخلف تعریف شده، محدوده تفکیک آن از جرم و اختلاف مشخص و مراجع رسیدگی به تخلفات تعیین شد.

مطابق دستورالعمل، کمیته رسیدگی به تخلفات جهت انجام تحقیقات مقدماتی، رسیدگی بدوی و النهایه صدور رأی پیشنهادی تشکیل گردید. تصمیمات کمیته جهت رسیدگی به هیأت مدیره سازمان یا هیأت مدیره بورس مربوطه عندالاقضاء ارجاع داده می‌شد.

در صورتی که تخلف ارتکابی از نظر کمیته مستوجب لغو یا تعلیق مجوز متخلف محسوب می‌شد، کمیته ملزم بود پرونده را جهت رسیدگی به هیأت مدیره سازمان ارجاع کند تا هیأت نسبت به نظر کمیته اظهارنظر و پس از رسیدگی‌های لازم رأی شایسته و مقتضی صادر کند. مطابق مقررات رأی صادره قطعی و لازم‌الاجرا بود. در غیر این صورت (در صورتی که تخلف ارتکابی از نظر کمیته مستوجب لغو و یا تعلیق مجوز متخلف محسوب نمی‌شد)، هیأت مدیره بورس صلاحیت رسیدگی به پرونده را دارا بود.

با تدقیق در این دستورالعمل و تطبیق آن با مقررات آیین دادرسی کیفری واضح است که نگارندگان این دستورالعمل بر آن بوده‌اند تا مرجعی همانند دادسرا در نظام کیفری را در بازار سرمایه ایجاد کنند. شبیه‌سازی این نهادها در بازار سرمایه مبین آینده‌نگری نگارندگان این دستورالعمل بوده است که خوشبختانه حتی پس از اصلاح دستورالعمل نیز به قوت خود باقی مانده است. مطابق مقررات دستورالعمل، هیأت رسیدگی به تخلفات، مرجع تجدیدنظر آراء صادره از سوی هیأت مدیره بورس‌ها شد. بنابراین، تنها آرائی قابل طرح در هیأت بودند که ضمانت اجرای آنها غیر از لغو یا تعلیق مجوز بودند.

البته این مسئله در دستورالعمل مسکوت ماند که اگر مرجع صالح از نظر کمیته رسیدگی به تخلفات، خود را صالح به رسیدگی نداند و معتقد به صلاحیت

مرجع دیگر باشد، در صورت بروز اختلاف کدام مرجع صالح به رفع این اختلاف خواهد بود؟

سایر مقررات دستورالعمل کمیابش الگویی از مقررات عام آیین دادرسی بود. (همانند مقررات راجع به رسیدگی، ابلاغ و مهلت های قانونی اشاره شده در دستورالعمل جهت تجدیدنظر خواهی)

اصلاح دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اشخاص

هیات مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار، دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اشخاص موضوع ماده ۳۵ قانون بازار اوراق بهادار و دیگر اشخاص تحت نظارت را در اجرای ماده (۳۵) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب آذرماه ۱۳۸۴ و مواد (۱۷) و (۱۸) آیین نامه اجرایی قانون یاد شده به تصویب رساند. در سال ۹۰ این دستورالعمل در اجرای بند (۵) ماده یک همان قانون و به منظور تعیین نحوه رسیدگی به تخلفات اشخاص موضوع ماده (۱۴) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید در راستای تسهیل اجرای سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی اصلاح شد.

مطابق دستورالعمل اصلاحی، عناصر قانونی تشکیل دهنده تخلف تعریف شد و مصادیق تخلفات و تنبیهات متناسب با آنها مطابق آیین نامه رسیدگی به تخلفات کارگزاران تشریح شد.

مطابق دستورالعمل مذکور بر مبنای عضویت یا عدم عضویت متخلف در تشکل خودانتظام یا بر حسب تنبیهات مقرر و در نهایت بر اساس مقام متخلف (متخلف از اشخاص موضوع ماده ۳ دستورالعمل ماده ۱۸ آیین نامه اجرایی قانون بازار است یا خیر) مراجع رسیدگی به تخلفات مشخص و تعیین خواهد شد. مراجع رسیدگی به تخلفات عبارتند از: کمیته رسیدگی به تخلفات، تشکل خودانتظام مربوطه، هیات رسیدگی به تخلفات و هیات مدیره سازمان.

مسئله ای که طرح آن ضروری به نظر می رسد عبارت است از این که مطابق مقررات دستورالعمل اصلاحی، کمیته رسیدگی به تخلفات بر اساس بررسی های اولیه اسناد و مدارک موجود در پرونده، ضمانت اجرای تخلف ارتكابی را تعیین کرده و بر اساس تنبیه مقرر پرونده را به مرجع صالح (تشکل خودانتظام یا هیات رسیدگی) ارجاع خواهد کرد. حال این پرسش به ذهن متبادر می شود در صورتی که کمیته در تشخیص ضمانت اجرای تخلف ارتكابی جهت ارجاع به مرجع صالح دچار اشتباه شود یا در صورتی که تشکل خودانتظام نظر کمیته را در خصوص صلاحیت خود صحیح ندانسته و هیات رسیدگی را صالح بداند، کدامیک از مراجع پیش بینی شده در حوزه رسیدگی به تخلفات صلاحیت اعمال نظر نهایی را در این خصوص خواهد داشت؟ این پرسش در دستورالعمل بدون پاسخ باقی مانده است.

نکته دیگری که باید مورد توجه قرار گیرد، عبارت است از اینکه دستورالعمل در مواد متعددی عبارت «مجازات متخلف» را به کار گرفته است. استعمال این عبارت در حیطه تخلفات صحیح به نظر نمی رسد، زیرا این گونه عبارات در حوزه جرم شناسی کاربرد دارد.

ج. جرائم

۱. سوء استفاده از اطلاعات نهانی
 ۲. معاملات متکی بر اطلاعات نهانی
 ۳. دستکاری در قیمت اوراق بهادار
 ۴. تصدیق و ارائه اطلاعات خلاف واقع یا مستندات جعلی
 ۵. افشاء اطلاعات توسط کارگزار، معامله گر، بازارگردان، مشاور سرمایه گذاری
 ۶. تخلف از وظایف قانونی مبنی بر تهیه و ارائه اسناد و مدارک
 ۷. سوء استفاده از اطلاعات، اسناد، مدارک یا گزارش های خلاف واقع
 ۸. مبادرت به فعالیت کارگزاری، معامله گری، بازارگردانی بدون اخذ مجوز
 ۹. استفاده کارگزار، معامله گر یا بازارگردان از اوراق بهادار یا وجوه مشتریان
 ۱۰. انتشار آگهی اعلامیه پذیرهنویسی به منظور عرضه عمومی بدون رعایت ترتیبات مقرر؛
- از جرائم پیش بینی شده در فصل ششم قانون بازار به شمار می روند. در خصوص مرجع و شیوه رسیدگی به این مصادیق مجرمانه ماده ۵۲ قانون بازار مقرر می دارد: «سازمان مکلف است مستندات و مدارک مربوط به جرائم موضوع این قانون را گردآوری کرده و به مراجع قضایی ذی صلاح اعلام کرده و حسب مورد موضوع را به عنوان شاکی پیگیری کند. چنانچه در اثر جرائم مذکور ضرر و زیانی متوجه سایر اشخاص شده باشد، زیان دیده می تواند برای جبران آن به مراجع قانونی مراجعه کرده و وفق مقررات، دادخواست ضرر و زیان تسلیم کند.»

نتیجه گیری

مقایسه اجمالی نحوه حل و فصل اختلافات، رسیدگی به تخلفات و جرائم در قانون تاسیس بورس اوراق بهادار و قانون بازار اوراق بهادار بیانگر این واقعیت است که چگونگی رسیدگی به ناهنجاری های بازار سرمایه متناسب با تغییر ساختار بازار در برخی حوزه ها دچار تغییرات بنیادین شده است. چنانکه ماده ۱۷ قانون تاسیس تنها ناظر به اختلافات نشأت گرفته از معاملات بورس در روابط میان کارگزاران و خریداران و فروشندگان بود، در حالی که ماده ۳۶ قانون بازار تمام اختلافات مربوط به فعالیت های حرفه ای اعضا (کارگزاران، بازارگردانان، کارگزار معامله گران، مشاوران سرمایه گذاری، ناشران، سرمایه گذاران و سایر اشخاص ذی ربط) را در برداشته و دامنه شمول گسترده تری دارد.

گرچه پاره ای از این تغییرات به منظور حفظ حقوق سرمایه گذاران به عمل آمده و جنبه حمایتی دارد، اما چنان که پیش از این نیز اشاره شد، برخی ابهامات در متون قانونی از جمله دستورالعمل اصلاحی رسیدگی به تخلفات اشخاص موضوع ماده ۳۵ قانون بازار و دیگر اشخاص تحت نظارت وجود دارد که ضرورت بازنگری در این مقررات را مطرح می سازد. ایرادات وارد بر چگونگی کاربرد مفاهیم و استعمال نامناسب واژگان تخصصی نیز دلیل مضاعفی بر لزوم تجدیدنظر در مقررات موجود است.